

מאת פרופ' רחל אליאור

אתמול האחד באוקטובר, 1.10 היה יום הזקנה הבינלאומי- באנגלית: The International Day of Older Person או היום הבינלאומי של הזקנים. יום הזקנה או יום הזקן והזקנה הוא מועד שנקבע על ידי ארגון האומות המאוחדות, וארגון הבריאות העולמי, המצוין מדי שנה ב-1 באוקטובר מזה שלושים שנה. בניגוד לרבים שאינם אוהבים את המילה זקן או זקנה, ומנסים לטשטש או להעלים אותה, אני אוהבת אותה מנעוריי, מאז שקראתי אצל עגנון את תיאורה של תהילה, בת 104 השנה:

"זקנה נאה שכמותה לא ראיתם מימיכם. צדקת הייתה וחכמה הייתה וחיננית הייתה וענוותנית הייתה. אור עיניה חסד ורחמים וקמטי פניה ברכה ושלוש. ועוד זאת היתה בה, זריזות של עלמות. אלמלא בגדי זקונה שעליה לא ניכר בה שמץ זיקנות".

הכרתי גם אני זקנות בעשור התשיעי והעשירי לחייהן, שחכמה ובינה וצדקה, חן וחסד ורחמים, ברכה וענווה וזריזות ציינו אותן.

הפסוקים הראשונים שעולים בדעתי בהקשרו של יום הזקנה הבינלאומי, הם דברי הנביא זכריה בן עדו, מהפסוקים האהובים עלי ביותר במקרא:

זכריה ח-גה :

"כֹּה, אָמַר יְהוָה, שְׁבִתִי אֶל-צִיּוֹן,

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם ;

וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר הָאֱמֶת,

וְהָר-יְהוָה צְבָאוֹת הָר הַקֹּדֶשׁ.

כֹּה אָמַר, יְהוָה צְבָאוֹת,

עַד יָשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת,

בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם ;

וְאִישׁ מִשְׁעֲנִיתוֹ בְּיָדוֹ, מְרַב יָמִים.

וְרַחֲבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ,

יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ.

זכינו לחיות בימים שבהם התגשמה נבואה עתיקה זאת על מעגל חיים שלם
שבו זקנים נשענים על משענתם וילדים משחקים משחקיהם ברחובות ירושלים,
אחרי שאלה עמדו בחורבנם ובשממונם אלפי שנים, ואלה ואלה גלו ממנה.
אנו נוהגים בחג הסוכות לקרוא כהפטרה את חזון זכריה על המים החיים
היוצאים מירושלים ועל השלום הנצחי שישורר בה

:

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא,
יֵצְאוּ מַיִם-חַיִּים מִירוּשָׁלַם
הַצֵּיטָם אֶל-הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי
וְהַצֵּיטָם אֶל-הַיָּם הָאֲחֵרוֹן :
בְּקִיץ וּבְחֹרֶף, יִהְיֶה.
סוֹב כָּל-הָאָרֶץ כְּעָרְבָה
מִגִּבְעַת לְרִמּוֹן, נִגְבַּת יְרוּשָׁלַם ;
וְיִשְׁבּוּ בָהּ, וְחָרְס לֹא יִהְיֶה-עוֹד ;
וְיִשְׁבְּהָ יְרוּשָׁלַם, לְבִטָח.

יפה יהיה לצרף לחזון גם פסוקים נפלאים אלה על הזקנים והזקנות והילדים
והיילדות, על שמחת החיים של בני אדם ארציים השמחים בחייהם ובחיי ילדיהם
ונכדיהם. ויפה עוד יותר יהיה אם נכבד זקנים וזקנות בעשור השמיני, התשיעי
והעשירי לחייהם בכל יום ויום ובכל מקום במחיצתנו ובזמננו, ולא רק ביום הזקנה
הבינלאומי.

העולם היהודי ייחס מאז ומעולם חשיבות רבה לזקנים,
הואיל והזקן הראשון היה אבי האומה :

”וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו וַיְהִי בְרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל”.

יתר על כן, גואל האומה - שהוביל את בני אברהם יצחק ויעקב, שרה, רבקה,
רחל ולאה, זלפה ובלהה, מעבדות לחירות, מבית עבדים לגבול ארץ ישראל, אליה
נכנסו כבניו ובנותיו של עם בן חורין - היה ישיש בן שמונים, משה בן עמרם, שהוביל

עם קשה עורף במדבר במשך ארבעים שנה, ובגיל מאה ועשרים, גיל מופלג לכל הדעות, נאמר עליו :

וּמִשָּׁה בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לְחָהּ . .

בכל הרצאה בפני ציבור מבוגרים אני תמיד שמחה להזכיר מזה יובל שנים, שהמסע הגדול מעבדות לחירות, או מהנורמה המקובלת המקולקלת של שעבוד והירארכיה, לחלום על מציאות חדשה, של חירות ושוויון, החל בהנהגת אדם בן שמונים שנה, שהוביל את עמו בכוח השראה אלוהית, או בכוח החזון והחלום על מציאות חלופית, במשך ארבעים שנה, במדבר. כלומר, הגיל הכרונולוגי הנמדד בשנים, אינו חד משמעי וכל אדם יכול, ככל שמרשה לו בריאותו, וככל שמתיר חזונו ותפיסתו העצמית, לנהל בצורה שונה ועצמאית את הנעורים, את הבגרות ואת הזקנה. אין תבנית אחת שיש להיכנע לה בשום גיל, כל עוד הבריאות מאפשרת בחירה, תנועה, הכרעה, עצמאות וצלילות דעת, והחירות והשוויון מובטחים.

הזכרתי דברי שמחה בראש דבריי וגם אחתום אותם בדברים משמחים, בשירים יפים במיוחד, אבל יש לדעת גם להתמודד עם העצב ועם האבדן, העלול להקשר בזקנה בימים כתיקונם, ועם החרפה, ההשפלה והניכור, הכרוכים בה בימי מגפה.

כולנו יודעים ויודעות היטב, עד כמה פגעה המציאות של השנה האחרונה בחייהם ובכבודם של זקנים וזקנות במדינת ישראל נגופת מגפת הקורונה, ועד כמה החשש מתלאות הזקנה המוגדר היטב בפסוק : "אַל תִּשְׁלַכְנִי לְעֵת זְקֵנָה כְּכֹלֹת פְּחִי אֶל תַּעֲזָבְנִי" (תהלים ע"א ט), התגשם למרבה הצער לגבי זקנים רבים מדי, במדינת ישראל, בתקופת המגפה, כשרבים שכחו את הלקח האנושי העתיק שהורו לנו אבותינו ואמותינו : "מפני שיבה תקום", "והדרת פני זקן", "זקנה- זה קנה חכמה". אני מעדיפה לעבור בשתיקה על האכזריות, הטפשות, האנוכיות, חוסר האנושיות והטמטום, שהיו כרוכים ביחס המחפיר לשנים-עשר אחוז מהאוכלוסייה, המוגדרים כזקנים מגיל 65 ומעלה, ואזכיר רק שני דברים.

בבית קברות שהייתי בו ביפן, באזור קיוטו, ראיתי שלט מאלף שעליו היה כתוב ביפנית משפט, שחברי ד"ר דורון כהן, אתו נסעתי לשם, תרגם לי:

אל תבוזו לזקנים, כולכם תהיו שם,
אל תצחקו על הילדים, כולכם הייתם שם.

סיפרתי לו שכבר הכהן יהושע בן סירא אמר בראשית המאה השנייה לפני הספירה:

"אל תלעג לזקן, כי נזקן גם אנחנו!"

פרופ' יעקב כ"ץ עליו השלום, ההיסטוריון הדגול של החברה היהודית, יליד הונגריה, היה מראשוני הסוציולוגים בארץ. כאשר ראינתי אותו בעשור העשירי לחייו, לבקשת הטלויזיה הטלויזיה החינוכית, אמר לי משפט בלתי נשכח:

"הדברים החשובים באמת אינם מזדקנים, כל עוד אדם נהנה מבריאות סבירה, בכל גיל.

שכל טוב, רוח טובה, לב טוב ועין טובה, שאדם נולד איתם או גדל במחיצתם בבית הוריו, במהלך חייו, אינם מזדקנים אף פעם".

ומצד שני, אמר, הקושי הגדול בלהאריך ימים הוא שרוב חבריך או כולם מסתלקים לעולמם או למוסדות סיעוד, ואין לך עם מי לחלוק את שמחת היום יום. הבדידות קשה יותר ככל שמאריכים ימים, ואשריו של מי שזכה להקים משפחה ולגדל ילדים הנמצאים במחיצתו בימי שיבתו וזקנתו, או לזכות בחברות וחברים, רעים וידידים, החולקים עמו את ההזדקנות.

גם תכונות כמו סקרנות, עליצות, חוש הומור, חריצות, אחריות, נדיבות, שנינות, בקיאות ושמחת חיים, אינן מזדקנות, כל עוד אדם בקו הבריאות. כמובן, חיי אדם בכל גיל, עלולים להוביל אותו לכל מחוזות הכאב והדכאון, ולא לחסוך ממנו שום יגון וצער, אבל מצוקה, חרדה, בדידות, סבל, כאב, אבל, יתמות, שכול, נטישה, אי-שפיות, מחלות קשות, ייסורים, נכות או מגפה, ודומיהם אינם מותנים בזקנה.

הזקן הרגיל, בפנימיותו, הוא ככל אדם בדיוק, מי שהוא היה ומה שהוא היה בגיל 30 או 40 איננו משתנה באופן מהותי. החזות החיצונית משתנה, הקמטים או השיער המלבין או עמוד השדרה המתכופף או המשקל העודף, ניכרים לעין, אבל החזות הפנימית אינה משתנה כל עיקר, כל עוד נהנים מבריאות ועצמאות במידה סבירה וחיים במדינה שיש בה שלום, שוויון וחירות, המקפידה על מכלול זכויות האדם.

יש כאלה ששומרים על החזות הפנימית המבריקה, גם כשהם מתמודדים עם מחלות קשות וסימני הגיל ניכרים בהם. שופטת בית המשפט העליון בארה"ב רות באדר גינזבורג, שעזבה אותנו בחודש שעבר בגיל 87, היא דוגמה מופתית לכך. רות בונדי, עליה השלום, שנפטרה בגיל 93, היתה מופת לאישה חוקרת, עיתונאית וסופרת, שהפליאה לכתוב ולנהל חיים עצמאיים ופוריים עד לסוף ימיה. עשרות הספרים שכתבה, תרגמה וערכה, מאז שהגיעה לארץ בשנת 1949 כפליטת שואה ממחנות הריכוז, בהם היתה שלוש שנים, הם מופת להשגיה בעשרת העשורים שחיה בהם.

מכאן על צרות, מי שרוצה יכול לדלג למטה עד לשורת הכוכבים** :

מטרת המועד שקבע ארגון האומות המאוחדות כיום הזקנה או יום הזקן, היא העלאת המודעות הציבורית בנושאים המשפיעים על קשישים, החל מקשיי ההזדקנות (מוגבלות נגישות טכנולוגית), קשיי התניידות, חרדה מחטיפת ארנקים או כספי קצבה בידי פושעים הממתינים ליד הכספומט, או גניבת רכוש בידי קרובים ומטפלים, או מדריסה בידי רוכבי אופניים וקורקינטים על המדרכות לבין מצוקת אשפוז וסיעוד, התעללות מחרידה בקשישים סיעודיים ומרמה המכוונת לקשישים במכירות טלפוניות המבוססות על תעתוע, שקר ומרמה. תמיד ימצאו בני אדם אכזריים שינצלו את מצוקת הזולת המתקשה בהליכה או בקריאה וכתובה או בשיפוט צלול, מחמת הגיל. אבל תמיד גם ימצאו אנשי חסד הראויים לכל שבת, המקדישים את ימיהם לטיפול מסור בקשישים חולים או סיעודיים או חולים באלצהיימר.

מחקרים בעולם המערבי מעריכים כי 4-6 אחוזים מהזקנים סובלים מהתעללות. הזנחה פיסית וניצול כלכלי הם הנפוצים ביותר.

בישראל היקף התופעה מדאיג אף יותר. על פי סקר ארצי שנערך ב-2004 שכ-18% מהנחקרים נחשפו לסוג פגיעה אחד או יותר של התעללות במהלך 12 החודשים שקדמו לסקר.

הפוגע הוא בדרך כלל בן משפחה, בן זוג או ילד/ה בוגר/ת. המידע לגבי התעללות בזקנים במסגרות מוסדיות מעורפל אף יותר, משום שעובדי מוסדות אלה נמנעים מלדווח על התעללות, ואילו רבים מהזקנים אינם מסוגלים לספק מידע זה. דורית אלדר-אבידן מרצה בביה"ס לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית באוניברסיטה העברית בירושלים, כתבה בסקירה על הספר: "התעללות בזקנים: התערבות ומניעה", שחיברו אורלי אינס קניג, שרה אלון וורד בן דוד. אגודת אשל ועיריית תל אביב-יפו:

"ההתעללות בזקן היא פעולה הפוגעת בו פיסית, מינית, נפשית, רגשית ו/או כלכלית והנגרמת, בדרך כלל, בידי אדם מסביבתו הקרובה. פגיעה פיסית כוללת אלימות, אך גם מניעת מזון או מינון מוגזם של תרופות (למשל: כדי שהזקן יישן שעות ארוכות יותר). התעללות רגשית כוללת, בין השאר, התייחסות אל הזקן כאל ילד ואילו ניצול כלכלי משמעו שימוש לא הולם ולא מוסמך ברכושו של הזקן ומשאביו ללא קבלת הסכמתו או תוך איום וסחיטה.

הזנחת זקנים מתבטאת במניעת צרכים בסיסיים או שירותים החיוניים לבריאותו, בידודו או נטישתו. בעוד שהזנחה אקטיבית היא סירוב מכוון לספק את צרכי הזקן, (כגון תזונה לקויה, ביגוד לא הולם, מינון שגוי של תרופות או מניעת שירותי בריאות), הזנחה פסיבית היא כשל בסיפוק צרכי חייו הבסיסיים העלול לנבוע מחוסר ידע, חוסר רצון או חוסר יכולת של המטפל. גם הפרת זכויות של הזקן, כפיית מקום מגוריו, קבלת החלטות עבורו, הגבלתו ובידודו הם ביטויים להתעללות.

מחברות הספר מציינות שלא קיים הסבר תיאורטי מקיף אחד להבנת התופעה של התעללות בזקנים והזנחתם. התנהגות המתעללים מוסברת על פי תיאוריות שונות מתחום הפסיכולוגיה. יש המסבירים התנהגות זו במונחים של פסיכופתולוגיה, בהקשר להתנסויות חיים מוקדמות של המתעלל, אישיותו או התנסויות העבר שלו. אחרים מייחסים את תגובת המתעלל לצורך להתמודד עם לחצים ולתפקד מול תלותו הגוברת של הזקן, או בהקשר לעמדות שליליות וסטיגמות כלפי זקנים.

הפוגעים הם בדרך כלל המטפלים העיקריים בזקן, בעיקר בני משפחתו החיים אתו תחת קורת גג אחת. מגורים משותפים הם הגורם המנבא החזק ביותר להתעללות, אך אבטלה מתמשכת, בעיות נפשיות, פיגור או התמכרויות של בן המשפחה מגבירים את הסיכון. גורמים נוספים כוללים יחסי אלימות קודמים במשפחה, מצבי לחץ ודחק, שחיקה ובידוד חברתי. במישור הכלכלי, רבים המקרים שבניהם של זקנים מבקשים לרשת אותם בחייהם (באמצעות מכירת דירת המגורים למשל) או להבטיח זכויות מועדפות לאחר מותם (באמצעות החתמה על צוואות המפלות בין הירושים). קיימים גם מקרים שמטפלים שאינם בני משפחה מנצלים את חולשתם, תלותם או טוב לבם של זקנים ודואגים לעצמם למתנות כספיות משמעותיות, סוחטים כספים, מנתקים טלפונים ומגבירים את בדידות הזקן ואת השפעתם הישירה עליו.

לעומת הצד הנורא של הזקנה וההתרוששות הנפשית והגופנית הכרוכה בה, כשהיא מלווה במחלה, בשיטיון, בתלות, באבדן שליטה או בתשישות, שאת ראשיתה תיארה עמליה כהנא כרמון במשפט: "עת דלל מעיין הברירות, קטנו שוליו של המקרה העיוור" - עומד הצד השני הנזכר ביום הזקן הבינלאומי:

מטרתו השנייה של יום הזקנה היא להביע הערכה לתרומתם של אנשים מבוגרים לחברה. אנשים הנמצאים בשנות השבעים השמונים והתשעים לחייהם נמצאים בצמרת העשייה בתחומים שונים ובצמרת התרומה שתרמו לתחומיהם השונים. רק חשבו על אנשים מבוגרים החיים עמנו היום שתרומתם נודעת לכל, פרופ'

אליעזר שבייד ופרופ' יוסף דן ופרופ' פול מנדס פלור בתחום מחקר מחשבת ישראל או פרופ' אהרון ברק, בתחום המשפט, פרופ' עדה יונת בתחום מדעי הטבע, פרופ' רפאל לוי ופרופ' רפאל משולם בכימיה, פרופ' ישראל אומן, פרופ' אלכס לובוצקי ופרופ' אבינעם מן במתמטיקה, פרופ' מרדכי קרמניצר ופרופ' נילי כהן, נשיאת האקדמיה למדעים, פרופ' אמנון רובינשטיין, בתחום המשפט, שופטי בית המשפט העליון, כבוד השופטת דליה דורנר, ראש מועצת העתונות, וכבוד השופט אליקים רובינשטיין; עו"ד יהודית קרפ, פרופ' דוד ליבאי, במשפט, פרופ' דבורה גילולה בתולדות התיאטרון ובתרגום, פרופ' מינה רוזן בהיסטוריה עות'מאנית, פרופ' מרגלית שילה ופרופ' דבורה הכהן בהיסטוריה של היישוב, ורבים נוספים, פרופ' יצחק לבב בתחום בריאות הנפש הציבורית, פרופ' רפי ולדן וד"ר רוחמה מרטון מרופאים לזכויות האדם; גדעון לוי, סילבי קשת, רות אלמוג ועקיבא אלדר בתחום העיתונות; רחלי אידלמן מהוצאת שוקן, ניצה דרורה פרמן עורכת אלפיים, והסופרים והסופרות החיים עמנו לאריכות ימים טובים, הכותבים, עורכים ומתרגמים, משוררים והוגים, היום כשהם בשנות השבעים והשמונים והתשעים לחייהם: נורית זרחי, הלית ישורון, אילנה המרמן, סביון ליברכט, גבריאלה אביגור רותם, אגי משעול, חיים באר ומאיר שלו, נורית גרץ, רות אלמוג, אלאונורה לב, זאב רז, ורבים נוספים, ואלה שעד לא מכבר חיו עמנו ותרמו תרומה גדולה, חיים גורי, עמוס עוז, עמליה כהנא כרמון, אהרון אפלפלד, טוביה ריבנר, מירון בנבנישתי, יורם קניוק, שולמית הראבן, בתיה גור, יעל רנן, צפירה פורת, אברהם יבין ועוד רבות ורבים וטובים. אפשר להוסיף מאות אנשים בכל תחומי החיים ובכל קטגוריה, שתורמים רבות לחיינו כשהם בעשור השמיני, התשיעי והעשירי לחייהם.

היום מקובל במדע הגרונטולוגיה, מלשון גֶרוֹן - ביונית זקן, העוסק בחקר הזקנה וההזדקנות, להבחין בין זקנה צעירה - בגיל 65 עד 75, בקירוב; זקנה אמצעית - בגיל 75 עד 85, בקירוב; זקנה מופלגת מגיל 85 בקירוב, ומעלה. המדינה מכנה אדם זקן בשם אזרח ותיק. לפי החוק, המעניק זכויות אחדות לאזרחים ותיקים, אזרח ותיק הוא אזרח שהגיע לגיל הפרישה - 64 שנים לאישה, 67 שנים לגבר. כיום תוחלת החיים לגברים בישראל היא של 80.7, ושל נשים - 84.2. לכל אדם, בלי שום קשר לגילו, למינו, לדתו, ללאומיותו, למעמדו, למגדרו או לגזעו,

מגיע יחס של זכות שווה לחיים, חיים של כבוד ואחוה, חירות ושוויון, דעת, אמת
וצדק, שלום ושלווה, בכל יום מימי חיו.

כבוד האדם מחייב יחס שווה לכל אדם בריא ושומר חוק בכל גיל, ויחס מועדף
לכל אדם חולה או מוגבל ביחס למוגבלותו, נכותו, תשיותו או מחלתו.

אסיים פוסט זה בכמה שירים על זקנה שכתבו משוררים ומשוררות בשליש
האחרון של חייהם

קמטים \ טוביה ריבנר

כְּמָה יָפִים הַקְּמָטִים בְּפָנַי?

בְּאֵיזָה סֵדֶר מוֹפְתֵי נְשָׁכְבוּ זֶה בְּצַד זֶה.

מְלֵאֵי חַיִּים עַל טוֹבָם וְסָבָלָם,

כְּמָה זְכָרוֹנוֹת שְׁמַעוֹלָם לֹא פָתְחוּ פֶה,

שָׁחַר נְעוּרִים כְּפֶס אֹרֶךְ בְּאֶפְקָם.

אֶהְבּוֹת שְׁהִי, שְׁיִשְׁנֶן, אֶכְזָבוֹת, יָגוֹן,

כְּמָה שְׁמַחָה כְּבוֹשָׁה, כְּמָה חֲמָרָה,

שְׁאִיפוֹת שְׁנַתְּמָשׁוּ וְכָאֵלָה שְׁלֵא.

פָּנַי מְסֻלּוּל כּוֹכְבִים מְקֻטָּע

וְעֵינַי מְלֻטְפוֹת.

השיר נכתב לאשתו האהובה גלילה

(מתוך ספרו "עוד לא עוד", הוצאת "ביאליק")

לאה גולדברג

אֵלֵי

הַשָּׁנִים פְּרָכְסוּ אֶת פָּנַי

בְּזָרוֹן אֶהְבֹּת
וְעָדוּ לְרֵאשִׁי חוּטֵי כָסֶף קָלִים
עַד יִפִּיתִי מְאֹד.
בְּעֵינֵי נְשֻׁקִים
הַנוֹפִים.
וּדְרָכִים שְׁעֵבְרֹתַי
יִשְׁרוּ צָעְדִי –
עֵינַי וְיָפִים.
אִם תִּרְאֵנִי עֲכָשׁוּ
לֹא תִכְיַר אֶת תְּמוּלֹתַי –
אֲנִי הוֹלַכְתִּי אֵלַי
בְּכַנִּים שֶׁבִקְשָׁתְךָ לְשׂוֹא
כִּשְׁהִלְכֹתִי אֵלֶיךָ.

הַגַּחֲלִילִיּוֹת / רוֹלֵף יֶאֱקוּבֶסוֹן
זֶה הָיָה בְּעָרְבֵי הַהוּא עִם הַגַּחֲלִילִיּוֹת
כְּשֶׁחִפִּינוּ לְאוֹטוֹבוֹס לְוֹלְטָרִי
וְרֵאֵינוּ זוּג זְקֵנִים מִתְנַשְׁקִים
מִתַּחַת לְעֵץ הָאֶגוֹז. זֶה הָיָה אֲזִי
שְׂאֵמְרֹתִי, סִפֵּק אֶל הָאִוִּיר
סִפֵּק אֵלַי :
מִי שְׂאֵהֵב שָׁנִים רַבּוֹת
חִיּוֹ לֹא חִלְפוּ לְשׂוֹא.
וְהָיָה זֶה אֲזִי שְׂרֵאִיתִי לְרֵאשׁוֹנָה בְּחֵי
גַחֲלִילִיּוֹת פּוֹרְחוֹת בְּחֻשְׁכָּה, מְקִיפּוֹת
אֶת רֵאשִׁי כּוֹכְבֵי שָׁוִי,
זֶה הָיָה אֲזִי.

השיר 'הגחליליות' מתוך הספר: רולף יאקובסון, בצפון של כדור הארץ
בתרגומה של סבינה מסג.

וְיִסְלְבָה שִׁימְבוּרְסְקָה / תִּרְגַּם דוּד וִינְפֹלֵד

אֲנִי קָהֵל גְּרוּעַ שֶׁל הַזְכָּרוֹן שְׁלִי.

הוּא רוֹצֵה שְׁאֲקָשִׁיב לְקוֹלוֹ בְּלִי הַפּוֹגָה,

וְאֵלּוֹ אֲנִי מִתְרוֹצָצֵת, מְכַעֲפֵצֵת,

שׁוֹמֵעַת-לֹא-שׁוֹמֵעַת,

יּוֹצֵאת, חוֹזֵרֵת, יּוֹצֵאת שׁוֹב.

הוּא רוֹצֵה לְמַשֵּׁךְ עַד תָּם אֶת תְּשׁוּמַת לְבִי וְזִמְנִי.

בְּשִׁנְתִּי, הַדְּבָר עוֹלָה בְּנִדְיוֹ בְּקִלּוֹת.

בַּיּוֹם, פַּעַם כֶּךָ וּפַעַם אַחֲרָת וְעַל זֹאת הוּא מְתַרְעֵם.

הוּא שֵׁם לְנֶגֶד עֵינַי בְּהִתְמַדָּה מְכַתְּבִים יְשָׁנִים, תִּצְלֹמִים,

נוֹגֵעַ בְּאֵרוּעִים חֲשׂוּבִים וְלֹא חֲשׂוּבִים,

מְשִׁיב אֶת הַמִּבְטָאֵל מִרְאוֹת שְׁהַחְמָצוֹ,

מְאֲכֵלֵס אוֹתָם בְּמַתִּים שְׁלִי.

בְּסִפּוּרָיו אֲנִי תַמִּיד צְעִירָה יוֹתֵר.

זֶה נָעִים, אֲבָל לְשֵׁם מָה בְּלִי הֶרֶף חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה.

לְכָל רְאִי חֲדָשׁוֹת אַחֲרוֹת בְּשָׁבִילִי.

הוּא כּוֹעֵס כְּשֶׁאֲנִי מוֹשֶׁכֶת בְּכַתְּפִי.

אִז הוּא חוֹשֵׁף בְּנוֹקְמָנוֹת אֶת שְׁגִיאוֹתַי כְּלוֹ,

הַקְּשׁוֹת, אַחֲר־כֵּן אֶת הַלְלוֹ שֶׁנִּשְׁכַּחוּ קְלוֹת.

מִבֵּיט בְּעֵינַי, מְחַכָּה לְשִׁמְעַ מָה אֲנִי אוֹמְרַת עַל זֶה.

לְבַסּוֹף מְנַחֵם, שֶׁיִּכּוֹל הִיא לְהִיּוֹת גְּרוּעַ יוֹתֵר.

הוּא רוֹצֵה שְׁמַכְּאוֹן וּלְהַבֵּא אֶחְיָה רַק לְמַעַנּוֹ וְאֵתוֹ.

הַכִּי טוֹב בְּחֻדְרֵי חֲשׂוֹד, סְגוּר.

וְאֵלוֹ בְּתַכְנִיּוֹת שְׁלִי כָּל הַזְּמַן שֶׁמֶשׁ הַחֹהַ,

עֲנָנִים אֶקְטוּאֲלִים, דְּרָכִים עֲכָשׁוּיּוֹת.

לְעֵתִים דִּי לִי וְהוֹתֵר בְּחֻבְרָתוֹ.

אֲנִי מְצִיעָה לְהַפְרֵד, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.

אִז הוּא מְחַיֵּד בְּחֻמְלָה,

מפגי שְׁהוּא יודע כי זֶה יְהִיָּה גַם גְּזֵר-דִּינִי.

מתוך "פאן", 2009

אורין רוזנר

בעיות של שיווי המשקל

כְּשֶׁסָּבְתִי מֵתָה

לְקַח סָבִי אֶת מִקְל הַהֲלִיכָה שְׁלָהּ

וְאָמַר שֶׁהִתְחִילוּ אֲצִלוּ בְּעִוֹת

שֶׁל שְׁוִי הַמְּשָׁקֶל

וְלָכוּ נִשְׁאַר בְּבֵית

וּבְדַק אֶת לַחַץ דָּמוֹ, וּמָנָה אֶת פְּעִימוֹת לְבוֹ

וּמְדַד אֶת חֲמוֹ בְּמִדְחָם

כְּפִי שֶׁאֲנִשִּׁים בּוֹדְדִים מוֹדְדִים אֶת חֲמָם.

אֲנִשִּׁים אֶהוּבִים

לֹא נִזְקָקִים לְכִסְפִּית כְּדֵי לְדַעַת

הם מצמידים מצח אל שפתים

ואחר כך מתחלפים

ומושיטים שפתים אל מצח

ומודים, נדמה לי שאתה חולה

נדמה לי שאת חולה.

כשהיינו ילדים שחקנו

במשחקי דמיון כי היה בנו בטחון

שיום אחד הכל יקרה.

כשנפלו היינו טועמים את דמעותינו,

מתענגים על המלח. ואהבנו לבכות

ואם היה גם ידענו לשחות בו

והקרום בין אצבעותינו

היה לסנפירים בלתי נראים,

וחשבנו שנהיה לנצח, כמו האבנים בהרים

ולא ראינו את החורים המתחננים בין אצבעותינו

לא ראינו שקבלנו רק מחצית.

אצבעותיו של סבי

נושקות זו לזו

כשהוא מניח את המדחם ואומר

גם שלשים ושבע זה חולה.

פרופסור זקן

ויסלבה שימבורסקה

תרגם דוד וינפלד

שאלתי אותו על הימים ההם,

כשעוד היינו כאלה צעירים,

תמימים, נלהבים, טפשים, לא מוכנים.

קצת מזה נשאר, חוץ מהנעורים - ענה.

שאלתי אותו אם הוא יודע בבטחון גמור, כמקודם,

מה טוב לאנושות ומה רע לה.

אין לך אשליה קטלנית יותר מזו - ענה.

שאלתי אותו באשר לעתיד,

האם הוא מתמיד לראות אותו באור בהיר.

קראתי יותר מדי ספרי היסטוריה - ענה.

שאלתי אותו על התמונה,
זו שבמסגרת, על שלחן הכתיבה.

היו, אינם. האת, בן הדוד, הגיטה,
הרעה, הבת הקטנה שעל ברפיה,
הדבדבן הפורח ומעל לדבדבן
עפה צפור קטנה, לא מלה - ענה.

שאלתי אותו אם הוא מאשר לעתים.
אני עובד - ענה.

שאלתי על ידידים, האם עוד יש לו.

אסיסטנטים אחדים שלי לשעבר,
שלהם כבר יש אסיסטנטים לשעבר,
גברת לודמילה, סוכנת הבית,
מישהו קרוב מאד, אבל בחוץ לארץ,
שתי גברות מהספריה, שתיהן חיקניות,
גזיס הקטן שגר ממול ומרקוס אורליוס - ענה.

שאלתי אותו איך הבריאות ומצב הרוח.

אוסרים עלי קפה, וודקה, סיגריות,
לשאת חפצים כבדים.
עלי להעמיד פנים שאינני שומע את זה - ענה.

שאלתי על הגן והספסל שנצב שם.

כְּשֶׁהָעָרֵב בָּהִיר, אֲנִי מִתְבוֹנֵן בְּשָׁמַיִם,

אִין קֶץ לְפִלְיָתִי,

כַּמָּה נִקְדוֹת רְאוּת יֵשׁ שָׁם - עֵנָה.

מועדים לשמחה

שנת בריאות ושלוה, שלום, ברכה ושמחה